

Hetlendingar og orknoyingar

Vilja ganga egnar leiðir

Fólk í Hetlandi og á Orknoygjum vilja vissá sær, at teirra rødd verður hoyrd, um rok verður á politiska leikpallinum í Skotlandi

Aberdeen
24. februar 1995

»Liðin eru bert fimmhundrað ár síðani hesir báðir oyggjabólkar vóru settir í veð fyrri heimafylgju og tískil komu undir Skotland«, sigur Hugh Halcro-Johnson, stjóri fyrri oyggjastýr- inum á Orknoygjum. Hann sigur eisini, at um fólk í Skotlandi kunnu sleppa undan trýhundrað ára gamla enska stýrinum, so eiga oyggjabúgvarnir fyrri norðan at fáa rættin at velja, hvørt teir, eins og víkingar, skulu ráða sær sjálvum.

Tað er ikki eins lætt hjá núverandi oyggjabúgvun- um at fara í hernað, sum tað var tá víkingarnir ráddu fyrri borgum, men stríðið heldur fram og hefur nú fingið ein politiskan dóm. Nógvi fólk í Hetlandi og á Orknoygjum kenna seg sum norðbúgv og tískil taka tey í hesum døgum saman hendur at krevja eina fólktaatkvøðu, skuldi borið so á, at Skotland fær sítt eigna ting.

Nógvi hefur í seinastuni verið tosað um at endurstovna skotska tingið, tó so, at veruliga valdsdepilin framvegis kemur at liggja hjá bretska tinginum í Westminster. Knappliga er henda ætlan hótt, tí stór mongd av teirri olju, ið fær figgarligu hjólini í Edinburgh og London at mala runt, kemur úr havinum kring Hetland og Orknoygjar.

Søgulig viðurskifti stóran leiklut

Sum ikki einaferð, so hava søgulig viðurskifti stóran leiklut í politiskum málum. Hugh Halcro-Johnson sigur:

»Millum annað, so hava skotar og bretar havt ræðið á Hetlandi og Orknoygjum eins leingi og víkingar høvdu ræðið í sínari tíð og tí verður munurin ikki tann stóri, um harraboð kanska fara at koma úr Edinburgh um nøkur ár.«

Jimmy Smith, varastjóri í oyggjaráðnum í Hetlandi tekur soleiðis til um støðuna:

»Eg dugi ikki at siggja, at ein bólkur av 'Red Clydesiders' fara at húsast við betri skilið enn nakrir 'Hooray Henries' úr London.« Her verður sipað til ávíkavist Labour meirilutan í Miðskotlandi og til konservativa flokkin í Onglandi.

Ikki skal lítast langt aftur um bak at finna fram til aðrar søguligar hendingar, ið Hugh Halcro-Johnson umtalar omanfyri. Seinast í sjevtiárunum var um reppið, at táverandi Labourstjórnin fekk sett á stovn eitt skotskt ting. Hetta fall saman við at olja varð funnin kring oyggjar og liberali tinglimurin Jo Grimond legði fram eitt broytingaruppskot, ið innibær at sjálvsavgerðarrætturin hjá Hetlandi og Orknoygjum skuldi viðurkenast. Men gakk, tá konservativi flokk-

urin við Margaret Thatcher kom til valdið í 1979, vóru hesar ætlanir skúgvadar til viks.

Broytingaruppskotið aftur undan kavi

Tá kjakast varð um heimastýri í sjevtiárunum, varð nógvi tosað um at ráðføra seg við fólk, ið áðrenn vald var givið Skotlandi. Tískil er broytingaruppskotið hjá Jo Grimond nú komið undan kavi aftur.

Halcro-Johnson viðgongur, at í løtuni er ikki greitt, hvat oyggjastýrini bæði skulu ráðføra seg við oyggjabúgvarnar um, men vónir hansara er púra greiðar:

»Vit skulu sleppa at velja hvørt vit vilja vera partur av einum skotskum heimastýri; hvørt vit vilja halda fast við verandi skipan – so at oyggjar vera stýrðar beinleiðis úr Westminster – ella um vit skulu hava serligan oyggjastatus, eins og aðrir oyggjabólkar hava.«

Samanbera við Føroyar

Einamest verður samanborið við Føroyar í hesum máli. Ein sendinevnd úr Hetlandi vitjaði í Føroyum tíðliga í sekstiárunum at kanna, hvat heimastýri hevur at siga fyr eitt lítið oyggjasamfelag, og tá vóru nógvar góðar avleiðingar at vísa á.

Ólíka verri er statt, nú tað tykist sum um føroyska

bankavinnan er slept á fjall av donsku eiganum og politiski myndugleikin í Føroyum hevur fingið rokningina við tí úrslitið, at bert tofur standa eftir, har føroyski búskapurin átti at staðið.

»Orsøkin til, at kjak hevur tikið seg upp um sjálvræðið til norðastu oyggjarnar í Bretlandi er, at konservativi flokkurin ikki veit hvørjum beinið hann skal standa á og at møguleiki er fyrri grundlógarbroyting undir eini komandi Labourstjórn«, sigur Jimmy Smith. Ein fylking, ið nevnist Scottish Constitutional Convention, hevur í ávisan mun viðgengið, at stóða oyggjanna er nóg mikið serstøk, at loyva serskilda umhugsan í grundlógarmálum. Trýst hevur verið lagt á hesa fylking og í minsta lagið er munnligt lyfti givið um, at Hetland og Orknoygjar fáa sínar umboðsmenn í einum møgulegum skotskum tingi.

»Vónin um broyting er kveikt á oyggjunum«, sigur Jimmy Smith. »Men eg veit ikki enn at siga, um fólk tora at vænta nakað.«

Serstakan leiklut í bretska ríkinum

Oyggjarnar hava í 20 ár notið ein serstakan leiklut innan bretska ríkið. Tá umfatandi broytingar fóru fram innan kommunustýrini í sjevtiárunum, sluppu oyggjarnar undan at vera lagdar saman við skotskari kommunu. Ístaðin fingur Hetland og Orknoygjar, eins og Hebridurnar, hvørt sitt oyggjastýri.

Seinastu árin hava alsamt fleiri avgerðir, ið hava stóran týdning fyrri Hetland og Orknoygjar, verið tiknar í Edinburgh. Millum annað kann nevast ein skerjing upp á 40 miljónir krónur í stuðulinum til ferjusaðband, ið er sera týðningarmikil fyrri oyggjasamfelag- in.

Tað er sera freistandi fyrri fólk í Hetlandi og Orknoygjum at hugsa um nýggju oljuøkini vestanfyri

Shetland Counsil, Hetlandsráðið, 1993. Her situr táverandi formaðurin Edward Thomson og greiðir føroyskum gestum frá virki ráðsins. Í ráðnum eru 25 limir, sum allir umboða ymisk øki í Hetlandi. Ráðið eigur, saman við ráðnum í Orkney- oyggjunum, ein lim í parlamentinum í London. Hann eitur Jom Wallace. Mynd: Jústinus Eidesgaard

sum ein íblástur í búskap teirra, men alsamt tykist meiri sannlíkt, at oljan vestan úr havi als ikki fer at geva nakað av sær til oyggjabólkar- arnar báðar. Hetta vegna stóru framstigi inni í flótandi framleiðsluskipanir seinastu árin, ið allarhelst fara at pumpa oljuna beinleiðis í tangaskip.

Hvat fer at henda næstu árin er ilt at gita um, men nógvi velst um hvørt Labour flokkurin fær meiriluta til næsta parlamentsval. Einans tá fæst at vita, um nakað hald er í lyftunum um eitt skotskt ting og sum so ofta áður er langt millum lyfti og gerð.

TIL ALLAR BÁTAEIGARAR

SERA BÍLIG SMYRJOLJA

TEXACO 15/40

BERT KR. 25,-/litr.

★ Tlf. 10247 ★

Føstulávints- teiti í Klaksvík

Klaksvíkingar kunnu í kvöld kl. 19 seta seg aftur á í Sjóneikarhúsinum í Klaksvík og flenna ein sunnan látur, tí tað verður føstulávintsteiti.

– Vit hava fyrireika alt møgulegt skemt, ið vit fara at framføra bæði í sangum og sketsjum, sigur Jan Gardar, ið er ein av fyrireikarunum.

– Talan verður bæði um lokalt tilfar og so- vorðið, ið er meira um- fatandi.

Einir fimtan leikarar eru við í føstulávintsteit- inum, ið eftir ætlan bert verður framført hesa einu ferðina. Men um undirtøkan verður góð, er ikki víst, at tey fara at strekkja seg til at fara á pallinum meira enn bert í kvöld.

Innihaldið í teitinum er rættiliga líkt tí, ið plagar at vera við í tí sera væl umtókta norðoyastevnu- teitinum.

hj.

Myndin sýnir Sandwick nakað sunnanfyri Lerwick. Hetland líkist so nógvi Føroyum at viðhvørt ivast ein hvar ein er stadd ur. Henda myndin kundi eins væl verið tikin í Føroyum. Mynd: Jústinus Eidesgaard